

Markaskolene

Kilde:

Lunner-skolens historie, redigert av Arnfinn Gravem og utgitt av Lunner skolestyre i 1989.
Lunner kommune 1898 -1998, Arnfinn Gravem og utgitt av Lunner kommune, 1998.

Omgangsskolen

Før 1860 var det omgangsskole i Norge. Det var ikke faste skolebygg, men skolene gikk på omgang. Læreren gikk fra gård til gård (fra rote til rote), med hele skolen på ryggen. Skolen skulle holdes en uke hos hver gårdbruker. Lærerne skulle ha fri kost, men forsørgerne skulle sørge for sine egne barns underhold. Fattige og morløse barn skulle få kosten på den gården der skolen ble holdt. I onnetiden skulle det ikke være skole. Særlig mange uker i året ble det neppe på Lunner elevene, kanskje 5-6 uker for de elevene som bodde i de sentrale deler av bygda. Elevene i skogdistriktene hadde nok minst skolegang.

Fagene var kristendom – lesing (utenatføring) etter «Katekismen». Læringsmålet var ikke å kunne lese og forstå ukjent tekst, slik læremålet er i moderne leseopplæring. Målet var at den lærte leseferdigheten skulle tjene religionsundervisningen, elevene skulle kjenne igjen de religiøse tekstene, og det ble pugging.

Beboerne i Nordmarka lå langt fra skolene i byen, og i 1864 hadde barna i Nordmarka i gjennomsnitt 3 til 4 undervisningsdager i året. Tilbudet var en omgangsskole men etter at en lærer ble tilsatt økte undervisningen til ni uker per år. Den første skolen på Bjørnholt ble bygget i 1900. Bjørnholt var en sentral skogsgård med egen telefon. Hakkloa fikk eget skolebygg i 1917, men denne ble nedlagt etter som markagårdene ble fraflyttet.

De som bodde midt i marka gikk på omgang mellom Sandungskalven, Gjerdingen, Gjerdingsdammen, Elgstøa, Katnosa, Katnosdammen og Østbråtan. Tømte, Liggeren og Gåslungen hørte til Aker.

Kretsskoletid og Folkeskole

I 1860 kom den store reformlova om landsalmueskole (Kretsskolen) og kretsskolen ble innført i 1861. Omgangsskolesystemet forsvant og det ble etter hvert skole i faste skolebygg.

Gjennom den nye skolelova av 1889 fikk almueskolen nytt navn – Folkeskolen. Skolene skulle nå bygges ut til en skole for hele folket og den skulle også styres av folket. Demokratiseringen av skolen toppet seg i 1889. De lokale myndighetene fikk da en makt over den lokale skolen som de ikke siden har hatt. Løsrivingen var katekismeskolen ble markert ved at presten ikke lenger skulle være selvskreven formann i skolestyret, som

skolekommisjonene nå ble kalt. Skolestyrene fikk rett til å ansette lærere og fikk i prinsippet bestemme undervisningsplanen og bestemme hvor mange timer hvert fag skulle ha.

Det var først ved overgang til kretsskoler at elevene virkelig fikk lære å lese og skrive, samt at regning ble innført som fag. Skolen var for alle, den var 7-årig og ofte den eneste utdanning de fleste elevene fikk.

Lunner og Nordstrand skole

Lunner ble delt inn i følgende skolekretser: Vestern, Bolken, Lunner, N. Oppdal, S. Oppdal, Lien og Bjøralt. Utkantene måtte fremdeles ha omgangsskole, og elevene skulle da fremdeles følge fra sted til sted i den grad det var mulig. Følgende to distrikter ble opprettet for skogdistriktene sør i Lunner:

Svea distrikt, og Harestua distrikt hver med 3 «roter» og skolegang på mellom 7 og 9 uker.

I de nærmeste årene ble det foretatt en del kretsreguleringer, men pga. den spredte bebyggelsen i skogdistriktene var det vanskelig å få i gang fast skole på Svea og Harestua.

Endringer i skolekretser ble foretatt i årene etter 1860, men ikke før i 1898 ble det slutt på omgangsskolen på Svea som da fikk leid lokaler i Svesgrinden. Den årlige undervisningen var økt til 10 uker og elevtallet var økt til ca. 30 elever. Et elevtall som faktisk holdt helt til 1960. Skolen var to-delt.

I 1901 ble det besluttet å bygge fast skolehus og skolen fikk navnet Nordstrand skole etter sin beliggenhet. Nordstrand skole stod klar i 1904. Bygget hadde ett stort klasserom og et lite rom. I annen etasje ble det etter en tid innredet en lærerleilighet, men skolen var den eneste i Lunner bortsett fra Nordmarka som ikke hadde egen jordvei til læreren.

Da de første kretssentraliseringsplanene ble vurdert i 1938 var Nordstrand og Nordmarka skole de skoler som pekte seg sterkest ut for nedleggelse. Det ble ikke noe av i første omgang.

Etter krigen ble det ny kamp om skolen. Dette kulminerte i første omgang med et stort kretsmøte sommeren 1951. Foruten lokale politikere var skoledirektøren til stede. Til møtet hadde styret i foreldrelaget i kretsen laget protestskriv mot nedlegging. Skrivet hadde hele 110 underskrifter. Ordføreren innledet og hevdet at barn i fådelte skoler ikke møtte på like vilkår med andre barn når de søker videregående opplæring. Folk fra kretsen framholdt at veiforholdene i kretsen ikke var gode nok for transport av skolebarn, dessuten ville lange reiser trette elevene. Andre trakk fram små skolers fortrinn, Møtet endte med at ordføreren lovte at ingen nedleggelse skulle skje mot kretsens vilje og at litt jord skulle innkjøpes for å gjøre lekeklassen større.

Dette er et engasjement for lokalskolen vi kjenner igjen i dag.

50-tallet var likevel ingen god tid for små perifere skolekretser og tidene arbeidet også mot Nordstrand krets. Søndre Oppedalens nybygg ved Roa aktualiserte alle gamle plane rom

nedlegging av kretsen og overføring til Søndre Oppdalen. I februar 1960 var disse planene kommet langt, men i et kretsmøte var motstanden, tross alle skoleinspektørens fremlagte gode argumenter, likevel stor. 27 stemt mot sammenslåing av kretsene, mens bare 14 stemte for. Likevel vedtok de høyere instanser å slå sammen de to skolekretsene og høsten 1960 ble Nordstrand skole lagt ned.

Nordmarka for øvrig

I 1891 ble kretsinnndelingen justert. Brennenga og Midtodden ble lagt til Kjelsås. Nordmarka ble omtrent på samme tid delt i fire kretser, hver med 9 uker skole, og der ble da bruk for en lærer. Det ble fast skole på Lørenseter i eget skolehus omkring 1890. Bjørnholt skole ble bygd i 1900. Bjørnholt var en sentral skogsgård med egen telefon. I 1916 søkte beboerne i Hakloa om å få skolehus. Der var da 4 skolebarn – og utsikt til at det kunne bli 6–7, men de var ikke alle født ennå. Hakkloa fikk eget skolebygg i 1917, men denne ble nedlagt etter som markagårdene ble fraflyttet.

Den siste kretsen som fikk eget skolebygg var Normarken skole ved Gjerdingdammen. Skolen stod ferdig i 1920 og var for barn fra de omkringliggende plassene, og var i bruk helt til 1947. Skolebygningen leies i dag av Berg skole i Oslo og brukes til leirskole o.l.

Av skolene i marka er kanskje skolen ved Bjørnholt mest kjent (heter nå Nordmarka skole).

Nordmarken skole, ca. 1920

Dette bildet er skannet inn fra heftet "Elgstøen", som er forfattet av Bjørn M. Elgstøen. Bildet er tatt i 1919 eller 1920 da Nordmarken skole startet opp ved Gjerdingdammen. Før den tid gikk elevene på omgangsskole, som alternerte mellom Elgstøa, Gjerdingdammen, Øsbråtan, Sandungskalven, Kathosa og Gjerdingen. Av personene på bildet skriver Bjørn Elgstøen at lærerinnen Bertha Hæhre står til venstre, mens hans far Trygve står nærmest henne. Skolen ved Gjerdingdammen var i bruk frem til 1947.

Skiforeningen, Markadatabasen

Nordmarka skole (Bjørnholt) deltok med egen fane på 17. mai 1955 i barnetoget i Oslo. Fanen var laget av Henny Løvenskiold, bestemoren til den nåværende eieren av Nordmarka, Carl

Otto Løvenskiold (d.y.). Fanen var inspirert av Nordmarka og naturen der. En grønn gren av gran, omgitt av border i grønt og blått, med stjernebildet av Karlsvogna øverst.

Foto: C. Hill, 2007

Skolen på Bjørnholt ble redusert til en todelt skole fra 1966, men fortsatte å eksistere til 1983, da driften ble nedlagt. Skolen ble senere tatt i bruk som alternativ natur- og friluftslivsskole for ungdomsskoleelever, lagt som en egen avdeling til Sollerudstranda skole.

Bjørnholt skole
november 1956

Wikipedia og <http://www.oslobilder.no>